

حمایت از حریم خصوصی

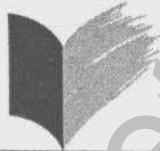
در

شبکه‌های اجتماعی مجازی

شیما عطاء

دانشجوی دکتری حقوق خصوصی دانشگاه علامه طباطبائی

سرشناسه	: عطار، شیما، ۱۳۶۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: حمایت از حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی / شیما عطار.
مشخصات نشر	: تهران: خرسندی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۶۸ ص.
شابک	: 978-600-114-681-7
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۵۷.
موضوع	: شبکه‌های اجتماعی پیوسته -- جنبه‌های اجتماعی
موضوع	: Online social networks-- Social aspects
موضوع	: Online social networks شبکه‌های اجتماعی پیوسته
موضوع	: Privacy, Right of حق صیانت از حریم شخصی
موضوع	: Privacy حریم شخصی
رده‌بندی ننگ	: HM ۱۳۹۵ ح ۸ ع ۶ / ۷۴۲
رده‌بندی دربی	: ۷۵۴/۰۰۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۴۸۱۶۷

انتشارات خرسندی

نمایشگاه و فروشگاه کتب علمی، حقوقی و مجموعه قوانین

تهران، خیابان انقلاب - خیابان فخر رازی - خیابان لبان نژاد - رسیده به خیابان دانشگاه - پلاک ۱۷۴ - واحد ۲

تلفن: ۵ - ۶۶۹۷۱۰۳۴ - ۳ - ۶۶۴۹۰۵

فروشگاه شماره ۱: دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی تلفن: ۶۶۴۱۰۲۰۳

فروشگاه شماره ۲: میدان انقلاب، خ منیری جاوید (اردیبهشت)، تلفن: ۶۶۹۵۰۷۵۹ - ۶۶۷۵۵۹۱۰

فروشگاه شماره ۳: خ انقلاب، نرسیده به میدان فردوسی، کوچه شهید بری، دانشکده حقوق دانشگاه آزاد،

طبقه زیرین (قسمت کتابفروشی): ۶۶۷۵۵۹۱۰

پست الکترونیک: Khorsandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: WWW.Khorsandypub.com

حمایت از حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی

شیما عطار

چاپ اول: ۱۳۹۵ تیراژ: ۵۰۰ جلد قیمت: ۱۴۰,۰۰۰ ریال

ISBN: 978- 600 -114-681-7

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۴-۶۸۱-۷

۱۱	مقدمه.....
بخش اول - شبکه‌های اجتماعی مجازی و جایگاه حریم خصوصی در آنها	
۱۷	گفتار اول: مفهوم و تاریخچه‌ی ظهور شبکه‌های اجتماعی مجازی.....
۱۷	بند اول: تعریف شبکه‌های اجتماعی مجازی.....
۱۷	الف - شبکه.....
۱۸	ب - اجتماع.....
۱۸	ج - مجازی.....
۱۸	د - شبکه‌ی اجتماع مجازی.....
۲۱	بند دوم: تاریخچه‌ی پیدایش شبکه‌های اجتماعی مجازی.....
۲۱	الف - رایانه.....
۲۱	ب - شبکه.....
۲۱	ج - اینترنت.....
۲۲	د - شبکه‌ی اجتماعی مجازی.....
۲۵	گفتار دوم: دسته‌بندی شبکه‌های اجتماعی مجازی.....
۲۵	بند اول: به لحاظ موضوع.....
۲۵	الف - عمومی - تخصصی.....
۲۶	ب - خصوصی.....
۲۶	ج - حرفه‌ای - تفریحی.....
۲۷	بند دوم: به لحاظ روند عضویت.....
۲۸	بند سوم: به لحاظ کاربران.....
۲۹	الف - خانواده، دوستان، همکاران.....
۳۰	ب - پلیس و نیروهای امنیتی.....
۳۱	ج - دادگاه‌ها و وکلای.....
۳۱	د - سازمان‌های جنایی و تروریستی.....
۳۲	هـ - کارفرمایان.....
۳۳	و - محققان و پژوهشگران.....
۳۳	ز - تجار و شرکت‌ها.....

- ح- هنرمندان (اشخاص معروف)..... ۳۳
- بند چهارم: مهمترین شبکه‌های اجتماعی مجازی..... ۳۴
- الف- فیسبوک..... ۳۴
- ب- توئیتر..... ۳۵
- ج- مای اسپیس..... ۳۵
- د- های فایو..... ۳۶
- ه- لینکداین..... ۳۶
- و- لایو ژورنال..... ۳۷
- ز- اسک. راک..... ۳۷
- ح- ریشال..... ۳۸
- ط- پین رست..... ۳۸
- ی- اینستا گرام..... ۳۸
- ک- فوراسکور..... ۳۹
- بند پنجم: پربازدیدترین شبکه‌های اجتماعی مجازی..... ۳۹
- گفتار سوم: جایگاه حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی..... ۴۰
- بند اول: مفهوم حریم خصوصی..... ۴۱
- الف- تعریف حریم خصوصی..... ۴۴
- ب- تاریخچه‌ی حریم خصوصی..... ۴۵
- ۱- ظهور حق بر حریم خصوصی..... ۴۵
- ۲- ظهور تئوری حقوق شخصیت..... ۴۶
- ج- عناصر حریم خصوصی..... ۴۷
- ۱- حریم خصوصی اطلاعاتی..... ۴۹
- ۲- حریم خصوصی جسمانی..... ۴۹
- ۳- حریم خصوصی ارتباطاتی..... ۵۰
- ۴- حریم خصوصی منازل و اماکن (مکانی)..... ۵۰
- بند دوم: تغییر توقعات نسبت به حریم خصوصی..... ۵۰
- الف- دیدگاه تهیه‌کنندگان شبکه‌های اجتماعی مجازی نسبت به حریم خصوصی..... ۵۱
- ب- دیدگاه کاربران شبکه‌های اجتماعی مجازی نسبت به حریم خصوصی..... ۵۲
- ۱- استقلال فردی: تنظیمات حریم خصوصی از سوی کاربر..... ۵۴
- ۲- محدودیت دسترسی..... ۵۵
- ۳- کنترل: تأملی در مزایا و معایب ارائه‌ی اطلاعات..... ۵۶

بخش دوم - تهدیدهای موجود علیه حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی
و نحوه‌ی حمایت از حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی

- گفتار اول: تهدیدهای موجود ۵۹
- بند اول: تهدیدهای موجود علیه داده‌های شخصی کاربران ۵۹
- الف- از سوی خود شبکه‌ی اجتماعی ۶۱
- ۱- برنامه‌ها ۶۴
- ۲- تبلیغات ۶۶
- ۳- عکس و فیلم ۶۸
- ۴- دکوی لاک ۶۹
- ب- از سوی سخاخص ثالث ۷۰
- ۱- برنامه‌های جایی ۷۱
- ۲- بدافزارها ۷۴
- ۳- استفاده‌ی نامرتبط از داده ۷۸
- ۴- روزنامه‌نگاران ۷۹
- بند دوم: مزاحمت‌های مجازی ۷۹
- بند سوم: جرائم جنسی ۸۱
- گفتار دوم: شیوه‌های حمایت از حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی ۸۴
- بند اول: تسری‌های حمایت‌های موجود از حریم خصوصی به حمایت از حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی ۸۴
- الف- اسناد اروپایی ۸۷
- ۱- کنوانسیون اروپایی حقوق بشر ۸۷
- ۲- رهنمودهای سازمان همکاری و توسعه‌ی اقتصادی ۸۹
- ۳- کنوانسیون حمایت از داده‌ی شورای اروپا ۹۲
- ۴- دستورالعمل حمایت از داده‌ی اتحادیه‌ی اروپا ۹۵
- ۵- دستورالعمل حمایت از حریم خصوصی ارتباطات الکترونیک ۱۰۱
- ۶- کنوانسیون جرائم سایبر ۱۰۲
- ب: اسناد تطبیقی ۱۰۴
- ۱- اصلاحیه‌ی چهارم قانون اساسی آمریکا ۱۱۰
- ۱-۱- آراء دادگاه‌ها ۱۱۱
- ۲- منشور حقوق و آزادی‌های کانادا ۱۱۵
- بند دوم: تصویب اسناد خاص برای حمایت از حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی ۱۱۷
- الف- گزارش و رهنمود درباره‌ی حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی ۱۱۷

۱۱۸	ب- پیش‌نویس قطعنامه‌ی راجع به حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی
۱۱۹	ج- اصول شبکه‌ی اجتماعی مجازی امن‌تر برای اتحادیه‌ی اروپا
۱۲۰	د- توصیه‌ی کارگروه ماده‌ی ۲۹ راجع به حمایت از داده‌ها در شبکه‌های اجتماعی مجازی
۱۲۶	ه- منشور حریم خصوصی در دنیای دیجیتال
۱۲۷	و- رویکرد کشورهای مختلف
۱۲۷	۱- استرالیا
۱۲۸	۲- کانادا
۱۲۹	۳- آلمان
۱۳۰	۴- سوئد
۱۳۱	۵- پاکستان
۱۳۱	۶- فرانسه
۱۳۲	۷- ایران
۱۳۴	بند سوم: توسل به خرد جمعی
۱۳۴	الف- تنظیم خط‌مشی عدم دسترسی
۱۳۸	۱- طراحی حریم خصوصی در شبکه‌ی اجتماعی مجازی
۱۳۸	۱-۱- تمایز حقوق مالککار از حقوق راجع به گردش اطلاعات
۱۳۹	۱-۲- وابستگی متقابل کاربر- سایر عوامل آنها
۱۳۹	۱-۳- حذف اطلاعات پروفایل و مبادله بین کاربران
۱۴۰	۱-۴- حذف اطلاعات پروفایل و مسئولیت داده‌دهی شبکه‌ی اجتماعی
۱۴۰	۲- راه‌های کنترل پیشرفته‌ی حمایت از حریم خصوصی
۱۴۲	۳- طراحی حریم خصوصی ابتکاری
۱۴۲	۴- نتیجه
۱۴۳	ب- بیانی‌هی حقوق و تعهدات
۱۴۷	ج- استانداردهای جهانی شبکه‌ی اجتماعی فیسبوک
۱۴۹	د- اصول فیسبوک
۱۵۰	ه- اطلاعاتی برای مقامات اجرایی قانون
۱۵۱	نتیجه
۱۵۷	فهرست منابع

مقدمه

در سال‌های اخیر، طراحی شبکه‌های اجتماعی مجازی نظیر فیس‌بوک، مای‌اسپیس و توئیتر و مراجعه‌ی کاربران از طیف‌های مختلف - به آن‌ها، بسیار شایع شده است و این شبکه‌ها شهرتی جهانی یافته و به بخش مهمی از زندگی مدرن تبدیل گشته‌اند. میلیون‌ها نفر در سراسر جهان عضو شبکه‌ها شده و انبوهی از اطلاعات خود را روزانه در این شبکه‌ها منتشر می‌سازند. شبکه‌های اجتماعی مجازی، محیط‌ها را مجازی هستند که دسترسی آزاد، بی‌نظیر و بی‌سابقه‌ای را به اطلاعات فراهم آورده‌اند و افراد در آن‌ها به راحتی خود را به نمایش گذاشته و با سایرین ارتباط برقرار می‌کنند. اطلاعاتی که کاربران در این شبکه‌ها منتشر می‌کنند ممکن است از سوی گردانندگان شبکه‌ها یا اشخاص ثالث مورد سوءاستفاده قرار گیرد. برای مثال، اطلاعات خصوصی آن‌ها در فضای مجازی افشاء شود یا برای مقاصد تبلیغاتی در اختیار شرکت‌ها قرار گیرد یا برای مزاحمت‌های مختلف استفاده شود. از این رو، شبکه‌های مذکور به نحوی دسترسی آسان به داده‌های اشخاص تبدیل شده‌اند و داده‌های شخصی کاربران و برخی افراد مرتبط با آن‌ها در این شبکه‌ها مورد تهدید قرار گرفته است.

این واقعیت، درک و نگرش نسبت به حق بر اطلاعات و ارتباطات و اطلاع‌رسانی را دگرگون ساخته و مرزهای حوزه‌ی عمومی و خصوصی را کمرنگ کرده است. این شبکه‌ها ابزارها و امکاناتی را در اختیار کاربران قرار می‌دهند تا آن‌ها بتوانند تصاویر، فیلم‌های ویدئویی و داده‌های شخصی خود را در صفحه‌ی شخصی شخصی قرار دهند. با توجه به این که این شبکه‌ها امکان دسترسی افراد مختلف را به این اطلاعات فراهم می‌آورند، مسأله‌ی حمایت از حریم خصوصی به یکی از چالش‌های مطرح در خصوص این شبکه‌ها تبدیل شده است. به همین جهت، اسنادی (نرم) در

سطح منطقه‌ای (اروپا) و بین‌المللی برای حمایت از حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی تصویب شده است. از سویی، شبکه‌ها سیاست‌ها و پروتکل‌های مخصوص دارند و مدعی هستند که بواسطه‌ی آن‌ها از حریم خصوصی کاربران حمایت می‌کنند. حقوق حمایت از داده نیز توزیع و دسترسی به داده‌های شخصی در این شبکه‌ها را محدود کرده است. بنابراین ارتباط میان حریم خصوصی و سیاست حریم خصوصی اهمیت زیادی می‌یابد.

حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی از اهمیت زیادی برخوردار است. با قرار گرفتن اطلاعات اشخاص در شبکه‌ها، حریم خصوصی آن‌ها مورد تهدید قرار می‌گیرد. تهدیدها علیه حریم خصوصی اشخاص در شبکه‌های اجتماعی مجازی گاه از سوی خود شبکه‌ها با سوءاستفاده از اطلاعات خصوصی کاربران صورت می‌گیرد و گاه شبکه‌ها زمینه و بستر لازم برای سوءاستفاده از سوی دیگران را فراهم می‌سازند. همچنین یکی از مجاری مزاحمت‌های مجازی و جرائم جنسی بشمار می‌روند که از مصادیق نقض حریم خصوصی هستند.

حقیقت آن است که شبکه‌های اجتماعی مجازی نه یک مصیبت و نه یک هدیه هستند، بلکه در راستای حق بشر بر ارتباط و ملاحظه‌رسانی و در پاسخ به این حقوق به وجود آمده‌اند. نباید فراموش کرد که حق حمایت از حریم خصوصی در تعاملی نزدیک با حقوق بشر و جزئی از حقوق بشر است. بواسطه‌ی حقوق بشر، حقوق اساسی و مقررات حمایت از داده حمایت می‌شود، پس رعایت آن الزامی است و هرگونه محدودیت در آن، در موارد تهدید جدی روا نیست. با این حال، بنظر برخی حقوقدانان، حق بر حریم خصوصی در تنه رضای میان اعمال دو آزادی برابر و اساسی یعنی آزادی ارتباطات و آزادی فردی قرار دارد و اعلا به نفع حق بر اطلاعات محدود می‌شود. بنابراین، با توجه به این که حمایت از حریم خصوصی مطلقاً در رد و در شرایطی به نفع حق بر اطلاعات محدود می‌شود برقراری تعادل دشوار و حساس است. از سوی دیگر، نمی‌توان انگیزه‌ی اصلی محبوبیت شبکه‌های اجتماعی مجازی یعنی برقراری ارتباطات جدید و حفظ روابط گذشته را نادیده گرفت؛ انگیزه‌ای که بدنبال آن، افراد اقدام به فعالیت‌هایی می‌کنند که منجر به نقض حریم خصوصی می‌شود، بلکه می‌توان با وضع مقررات، شبکه‌ها را به محیطی امن برای تبادل اطلاعات مبدل ساخت.

بمنظور حمایت از حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی، تعیین چارچوب حقوقی خاص در سطوح ملی و بین‌المللی لازم به نظر می‌رسد. در سطح بین‌المللی و حقوق تطبیقی برای

مقابله با تهدیدهای موجود علیه حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی، سه شیوه‌ی مهم مورد توجه واقع شده است: تسری حمایت‌های موجود از حریم خصوصی به حمایت از حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی، تصویب اسناد و مقررات خاص برای حمایت از حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی و تنظیم خط‌مشی‌های حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی. با این حال، به جهت عدم تصویب سند حقوقی الزام‌آور برای حمایت از حریم خصوصی در شبکه‌ها و عدم کارایی مناسب خط‌مشی‌های حمایت از حریم خصوصی در شبکه‌ها، حمایت‌های موجود کافی به نظر نمی‌رسند.

شایان ذکر است که حمایت از حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی حتی در کشورهای پیشرفته و توسعه‌یافته، نوآوری جدید به حساب می‌آید. البته پیش از این، به مسأله‌ی حریم خصوصی پرداخته شد است و منابع درخور توجهی در این حوزه وجود دارد اما از آنجا که مدت زمان چندانی از ظهور شبکه‌های اجتماعی مجازی نمی‌گذرد، محدود آثار قابل ملاحظه‌ای قابل رجوع است. در میان منابع فارسی نیز، مسأله‌ی حمایت از حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی پرداخته نشده است و به‌مه‌الات و کتب مرتبط محدودی تنها در خصوص حریم خصوصی در دسترس است. بنابراین در این کتاب تلاش شده است تا تهدیدهای موجود علیه حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی و راهکارهای مقابله با آن‌ها را مورد مطالعه قرار گیرد.

کتاب حاضر به دو بخش تقسیم می‌گردد: بخش نخست به بررسی کلی شبکه‌های اجتماعی مجازی و مفهوم و جایگاه حریم خصوصی در آن‌ها می‌پردازد؛ در این بخش مفهوم و تاریخچه‌ی ظهور شبکه‌های اجتماعی مجازی، دسته‌بندی شبکه‌های اجتماعی مجازی (بر اساس موضوع، روند عضویت، کاربران، مهم‌ترین و پربرازدیدترین شبکه‌های اجتماعی مجازی)، جایگاه حریم خصوصی در شبکه‌ها (مفهوم و تاریخچه‌ی حق بر حریم خصوصی، عناصر حریم خصوصی) و دیدگاه تهیه‌کنندگان و کاربران شبکه‌ها نسبت به حریم خصوصی مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

بخش دوم، تهدیدهای موجود علیه حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی و نحوه‌ی حمایت از این تهدیدها را مورد بررسی قرار می‌دهد. در این بخش، تهدیدها علیه داده‌های شخصی کاربران از سوی خود شبکه‌ها (بوسیله‌ی برنامه‌ها، تبلیغات، عکس و فیلم و دکمه‌ی لایک)، تهدیدها

از سوی اشخاص ثالث (برنامه‌های جانبی، بدافزارها، استفاده‌ی نامرتبط از داده‌ها و روزنامه‌نگاران)، مزاحمت‌های مجازی و جرائم جنسی مورد تحلیل قرار می‌گیرد و سپس به مطالعه‌ی شیوه‌های حمایت از حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی (تسری حمایت‌های موجود از حریم خصوصی به حمایت از حریم خصوصی در شبکه‌ها، تصویب اسناد خاص برای حمایت از حریم خصوصی در شبکه‌ها و توسل به خودتنظیمی و تنظیم خط‌مشی برای حمایت از حریم خصوصی در شبکه‌های اجتماعی مجازی) پرداخته می‌شود.

نظر به اینکه کتاب پیش‌رو نخستین اثر نگارنده می‌باشد و بی‌شک بدون ایراد و اشتباه نیست، پیشاپیش بابت کاستی‌ها و نواقص از خوانندگان محترم پوزش می‌طلبم با امید به اینکه با رهنمودهای خود اینجانب را در تکمیل اثر یاری رسانند.

در نهایت، می‌ماند سردانی می‌کنم از استاد ارجمند جناب آقای دکتر باقر انصاری که از نقطه‌نظرات ارزشمند و راه‌یاری‌های ارزنده‌ی ایشان در نگارش این کتاب بسیار بهره‌بردم؛ مراتب تشکر و قدردانی خود را از استاد ارجمند جناب آقای دکتر سید قاسم زمانی ابراز می‌دارم که سخاوتمندانه و خاضعانه از هیئت کمک‌کنندگان دروغ نموده و همواره پشتیبان بنده در عرصه تحقیق و مطالعه بوده‌اند.